

(המשך מעמוד 15)

שחוקה המפרידה בין הדת למדינה אינה נראית להם כלל, והם טוענים באופן מוחלט כי ליהודים יש רק חוקה אחת, הלא היא חוקת-האלוהים.

אחרים הסתייגו מסעיפים שונים בחוקה. התנגדות רבה גרם סעיף מסויים בחוקה המגדיר את מדינת-ישראל כמדינת העם היהודי. סעיף זה, טוענים שוללי, מנציח מצב של חוסר-שיוויון לגבי המיעוטים הלא-יהודיים שבמדינה ומנציח את חוקה-השבות, שהיוכח הסוער על אופיו נמשך כבר שנים רבות.

רבים דיברו בתקופות שונות על הצורך לכונן חוקה במדינת-ישראל. פוליטיקאים רבים ציינו את נושא החוקה במצעים של מפלגות שונות.

בישראל קיימים חוקי-יסוד, שבמקורם היו מתוכננים להוות בסיס לחוקה שתיוכן בבוא היום. אלה אינם חוקים רגילים, וכדי לשנות אותם או לתקן אותם דרוש רוב גדול במיוחד בכנסת. חוקים אלה מפרשים את המוסדות העיקריים במדינה. כך קיים "חוק-יסוד: הכנסת", "חוק-יסוד: הממשלה", וכן הלאה.

רוב הציבור אינו יודע בדיוק מה מבדיל חוקה מחוק רגיל. רוב הציבור אינו יודע, אולי, מה חשיבותה של חוקה. רייכמן סבור שעלידי פירסומה, שבאמצעותה הוא מנסה לשווק את החוקה כפי שמשווקים משקה קל, הוא יצליח לעורר מודעות בציבור, אנשים ישאלו במה מדובר, יתעניינו, ואחרי שיבינו, כך הוא מאמין, הם יתמכו בהצעה.

מישפטנים שונים טוענים שבית-הדין פט העליון חשוב מן החוקה. כדוגמה הם מביאים את עניין בחירת השופט העליון בארצות-הברית. הנשיא רונלד רגן מנסה להכניס לבית-הדין המישפט העליון שופט "שלו".

חשיבות האלה הוא מתכנן לחודשים הקרובים, עוד לפני הבחירות.

אתה אוסטימי ביחס לקבלת החוקה?
זו לא שאלה של אופטימיות, אלא של אחריות. אבל יש לך מטרה שאותה אתה רוצה להשיג. האם אתה אוסטימי ביחס להשגת המטרה?

צריך לחתור אליה, אבל אין זה אומר שאם היא לא תושג במכה ראשונה, צריך להרים ידיים. אף אחד לא חשב לרגע שהעסק יהיה קל.

של מי היה הרעיון? שלי.

מתי?
לפני שנתיים. קראתי לכמה פרופסורים מהפיקולטה והודעתי להם שאנחנו עומדים לכתוב חוקה. התגובה היתה חיך סלחני מאוזן לאוזן. התחלנו לעבוד, ולאט-לאט אנשים נכנסו להתבנות.

מאחר ולא יכולנו להתפנות משאר העיסוקים שבהם אנחנו עוסקים, סחבתי את העניין ככוח: פה יומיים, פה שבוע, לפעמים חצאי-ימים, לפעמים כמה שעות. זו עבודת-ענק. אני לא חושב שהשתפתי אף-פעם בתהליך אינטלקטואלי יותר מן עניין מזה.

במהלך העבודה נסענו לאוניברסיטת ייל שבארצות-הברית, להתייעצויות עם פרופסורים. התיעוצנו גם עם מומחים אירופיים ומומחים למדעי המדינה. זה היה תהליך ארוך ומעניין.

מתי סיימתם אותה?
בערך בסוף אוגוסט. אנחנו בחוץ פחות מחודשיים וחצי. אבל לכל אורך הדרך נתקלתי בספינות ארירה. אף אחד מאנשי הצוות לא האמין שזה ייגמר.

הצפתי חוק כרי שהמלאכה תושלם, אחרי שגמרנו חשבו כולם שלא נקבל יותר מפינה קטנה באיזה עמוד פנימי בעיתון. אבל הנושא ככל זאת

אז מי, בכל זאת, התייחס ברצינות לעניין החוקה?

חלק מהאנשים בכנסת התייחסו ברצינות. ויש קבוצה שהיא מבחינה אידיאולוגית נגד החוקה באופן חריג-שמעתי.

ומי אלה?
בעיקר החרדים. הם טוענים שקיימת רק חוקת-אלוהים. לכן יש בכנסת קבוצת אינטרסנטים רצינית שיוצאת נגד החוקה.

ומי תומך בה?
יש, אבל לא ממש. הם רוצים להיות בסדר עם החרדים ועם חברים אחרים שלוחצים. לא רואים אנשים שמפגינים חשיבה רצינית בעד המדינה זו מערכת של אינטרסים קטנים. אז אפשר להעביר את החוקה רק בלחץ הציבור.

אתה חושב שהציבור ייצא להם גנות המוניית למען החוקה?

כמו שאמרתי, הרוב הגדול תומך, כי נמאס להם מממשלה שלא מתפקדת ומהעובדה כי אין להם יכולת לבחור באופן ישיר את המועמד שלהם לכנסת. הם רוצים שינוי והם מודאגים מהמצב.

כשאנחנו מסביר לאנשים מה פירוש מגילת זכויות-האדם, הם מקבלים את הרעיון כאבהה. אז נוצרת אהדה, אבל קיים חוסר-אמון ביכולת של האזרחים לשנות משהו. זהו בלוק פסיכולוגי. אנשים אמרו לי שזה רעיון מצויין, אבל שלא ילך לי, ואין מה לעשות.

הבעיה המרכזית היא בעיה פסיכולוגית. אומרים שהציבור הישראלי אדיש, אבל אין זה נכון, הוא פשוט לא מאמין בכוחו.

הארישות אצלנו לא נובעת מחוסר-איכפתיות, היא נובעת מנכונות מוחלטת וחוסר-אמון במערכת הפוליטית. אז כדי להצליח, צריך לעבור את המחסום הפסיכולוגי. אם הציבור יאמין שמתחיל להתחולל תהליך שבו ניתן לשנות את המיכנה הפוליטי ושיש לזה סיכוי, אורחים רבים ישתפו פעולה וייכנסו למאבק.

אתה חושב שפירסומה על אר-טובוסים ישרו את המחסום הפסיכוכי לרוב?

בכל מערכה יש כמה שלבים. קודם כל צריך להביא את הנושא למודעות הציבור. מאז 1950, שבה התקיימו הדיונים הגדולים בכנסת בנושא החוקה, הנושא לא עלה על הפרק. היינו חייבים להכניס את הבעיה למודעות הציבורית, ואני חושב שבה הצלחנו. עכשיו מבינים שיש נושא, ומכאן מתחיל השלב השני.

של מי היה רעיון הפירסומה?
זו אחת התופעות המופלאות של העסק הזה. אדם בשם אריה רוטנברג, ממישרד-הפירסום קשור-בראל, התייצב ואמר שהוא מאמין ברעיון ומוכן לסייע. הדברים נקבעו כהתאם למה שיוכלנו להשיג ללא אמצעים, כשהמטרה היא מירוח מהיר קרימה.

חברת נונל-ז'וב תרמה כמה מאות שלטים, וכך זה נעשה.

איך חושב ששיווק בצורה כזאת מצביע על סחיתות-כבוד לחוקה?
רבים לא יודעים את ההבדל בין חוקה לבין חוק, וכשרואים שלטים הם מתחילים לשאול מה זה, וזה השלב הראשון, שהוא חשוב כרי להעלות את הנושא למודעות.

אתה צריך את הציבור. אי-אפשר יהיה להביא להגשמת הרעיון מבלי לחץ ציבורי אדי, ושיתוף הציבור הוא דבר הינוכי ותרומה אדירה בפני עצמה.

כשמדברים על זהות הישראלית, על זכויות האדם ושינוי שיטת-הבחירות, הרברים צריכים להיות מקובלים על כל העם.

ויש מודעות בציבור?
אני חושב שאנשים היום יודעים שיש נושא שנקרא חוקה. יודעים שזה קיים, שיש דיון לגביו וכראי להמשיך ולשמעו זהו השלב הראשון.

עוד לפני הבחירות. אחרי הבחירות יכול להיווצר מצב שאחת המפלגות תזכה ברוב ותצליח להרכיב קואליציה נוחה ללא צורך בממשלת-אחדות, ואז אין שום סיכוי שבעולם שאותה מפלגה תשנה את כללי המישחק, למרות ההבטחות הכי נחרצות שייכתבו במצעים.

אתם יכולים להשתמש דווקא ב-מיסלגה קטנה, שתהווה לשון-מאזניים,

"אני רוצה שהנושא יחחק עוד לפני הבחירות, כי אחרי הבחירות זה מאוד סבכולטיבי. היום נוצרה ההודמנות"

ושהחוקה תהיה התנאי שלה לבנייה לקואליציה.

אולי. אבל לחכות עד אחרי הבחירות זה מאוד ספקולטיבי, והיום נרמה לי שנוצרה הודמנות. כולם מסכימים שהשילטון בישראל מתפקד בצורה מסוכנת, ובתיקו הפוליטי אף מפלגה לא בטוחה שהיא תשלוט בסיבוב הבא, ולכן יש מקום לדיון על כללי-מישחק חדשים.

לכן, אני חושב, המיסגרת בשלה מבחינה פוליטית. יש גם האלמנט הפסיכולוגי של חגיגות שנות ה-40, והמאמץ האדיר שעושה ההסברה מטעם הממשלה לאירוע ולמגילת-העצמות. אגב, נכתב שהם מתחייבים לכונן חוקה לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948.

מי בין הפוליטיקאים הם התומכים הגדולים של החוקה?

הייתי רוצה להגיד משהו לא יפה. קיבלנו הצהרות חיוביות, אף אחד לא הצהיר הצהרה של-לית, אבל המיבחן יהיה ברגע ההצבעה.

נפגשתם עם נציגי כל המפלגות?

עם חלקים. המהלך הבא יהיה להביא את הנושא לדיון בתוך מרכזי המפלגות ולקיים לחץ רצוף. אבל הכי חשוב זה הציבור. לכל המהלך אין שום סיכוי שבעולם, אם הציבור לא יגיד שהוא מוכן לעשות משהו.

מה אתם מצפים שהציבור יעשה?

עד תחילת חודש ינואר אנחנו רוצים לקיים כינוסים והרצאות בכל הארץ. בתחילת ינואר, ב-1 בחודש אנחנו מתכוונים לערוך עצרת-המונים בהיכל-הספורט ביראליהו. עד אז אנחנו רוצים להתחיל אנשים ולסיים את הקמת האירגון.

איזה אירגון?

אנחנו מקימים סניפים בתיאום עם ראשי ערים. אלה היחידים שנבחרו בבחירות אישיות, והם כולם בעד הרעיון, כפי שהוכיחו תחומותיהם. אנחנו מקיימים בערים מועצות ציבוריות על-מפלגתיות, שמתקיימות בחסות ראשי-העירייה, ומסרתן לצרף כמה שיותר אורחים לנושא.

מי מייצג לכם?

הרעיונות התגבשו בין האנשים. ראשי-הערים משתפים פעולה. בראשון-לציון הוקמה מועצה והם שולחים תלמידים לבתים, סיכורים. הגופים הכלכליים וכל המפלגות בעיר התאחדו בנושא החוקה.

המדובר בחוקה הספציפית הזאת, שהבנתם, או בחוקה באופן כללי ועקי רוני?

כן, על החוקה הזאת. היו הערות פה ושם, ואולי נוסף עוד פרקים. אנחנו עדיין מקיימים דיונים על החוקה ומנסים לגייס כסף ולהפיץ אותה בעיתונות לציבור הרחב.

למה שפועל בדימונה, למשל, שבקושי מצליח לגמור את החודש ושיש לו מישפחה גדולה לפרנס, יהיה איכפת לו משהו ערטילאי כמו חוקה?

מכיוון שיש בה דברים שחשובים לו באופן אישי. קודם כל הוא נתון יותר מאחרים לשירות השילטון. ואם מצליחים להסביר לו שזה יבטיח לו הגנה, שווה מערכת קונסטיטוציונית שמגינה על חירויות-היסוד שלו ושיש הבטחה יסודית לקיום בתנאים אנושיים, הוא יהיה בעד.

חוז מזה, עד שלא מטפלים בראש, כל השילטון לא יהיה יעיל, והאזרח ילך ויישחק וזה ישפיע עליו במישרין.

ולבסוף: הישראלים הם פטרויטיים, איכפת להם מהמדינה. אבל עם הנגה לאומית כמו שלנו, היכולת להתמודד עם הבעיות הקשות הולכת וקטנה. את זה אפשר להסביר לכל אזרח. אפשר גם להסביר שלאורך זמן, אם הרמוק רטיה, לא תגבש את עצמה, היא עלולה להידרדר.

"למה שפועל בדימונה, למשל, שבקושי מצליח לגמור את החודש ושיש לו מישפחה גדולה לפרנס, יהיה איכפת לו משהו ערטילאי כמו חוקה?"

"אם הדברים לא יוזו, נכריז על יוסי-חוקה, שבו אנחנו נערוך מישאל'עם"

"אם הדברים לא יוזו, נכריז על יוסי-חוקה, שבו אנחנו נערוך מישאל'עם"

ומה השלב הבא?
להביא אנשים למעורבות פעילה ולהתחיל לעבוד עם אנשים פוליטיים שיהיו מוכנים בבוא היום אפילו לשכור קווים מפלגתיים.

אתה רוצה שזה יהיה הנושא המרכזי בבחירות הבאות לכנסת?

אוריאל ונירה רייכמן. זה במידה רבה בנל העזרה של אשתו...

סחף. וכשהם חושבים עכשיו שזוהו הסוף, אני טוען שזוהי רק ההתחלה.

אתה משווק את החוקה כמו שמשווקים "קוקה-קולה", "בשילט'ס-מי סוכות על אוטובוסים ובגנינגלים ברדני.

הבעיה היא זו: במישאלי דעת-קהל, שנעשו עבורנו בחינם, כמו כל שאר הדברים שניתנו לנו בחינם, מסתבר שגני-שליש מהציבור תומך ברעיון בנוסח מדינות-המערב. רק 8.8% הביעו התנגדות.

הבעיה, כפי שאני רואה אותה, היא שיש כאן עסק עם אירגון מיקצועי.

למי אתה מתכוון?
בכנסת יושבים אנשים שלא מוכנים לזו. בין השאר הצענו את שינוי שיטת הבחירות, שינוי שאינו רדיקלי במיוחד, אבל יגרום לחלק ניכר מהם להישאר מחוץ לכנסת, ולכם הם אינם שמחים לוותר על מקומם ולתמוך בשינוי השיטה.

הם מתנהגים כמו ועד-עובדים שמגן על נכסיו. קיימים בחוקה חובות שיוטלו על חברי-כנסת כמו הפחתת החסינות, קבענו, למשל, כי חברי-כנסת אינו יכול להיות שר בממשלה. שר שיפוטרי על-ידיה-ממשלה, יאלץ להישאר תקופה מסויימת מחוץ למערכת הפוליטית, והוא יאכר את כוחו במהירות.

הסיבה היא שבית-הדין המישפט העליון מפרש את החוקה, ויכול לפרש אותה גם בצורות מנוגדות.

כך, למשל, פירש לפני שנים אחדות בית-הדין המישפט העליון בארצות-הברית את החוקה. קה וטען כי עונש-מוות נוגד את רוח החוקה. במשך תקופה ארוכה נידונים למוות לא הוצאו להורג בארצות-הברית. אך לפני שני תיים פסקו השופטים בבית-הדין המישפט העליון בארצות-הברית כי עונש מוות כן תואם את רוח החוקה, ושבו התחילו לבצע גיוזרי-דין מוות.

בכל שאר מדינות המערב, מלבד ברי-טניה, קיימת חוקה.

רוב הציבור בארץ סבור שיש צורך בחוקה, והוויכוחים סובבים בעיקר סביב סעיפים ספציפיים בהצעת-החוקה, ולא לגבי עצם הצורך בקיומה.

רייכמן ממשיך לדחוף את החוקה בקצב של איש-יחסי-ציבור. הוא מתכנן אירוע המוני ב"היכל-הספורט" ביראליהו, שבו יוסבר הצורך בה. כדי למשוך קהל הוא מתכוון להביא לשם זמר או שניים מהשורה הראשונה. הוא גם מתכוון לערוך, לראשונה בישראל, מישאל'עם פרטי, שבו תעמוד להכרעה הצעת החוקה. את כל ההת-